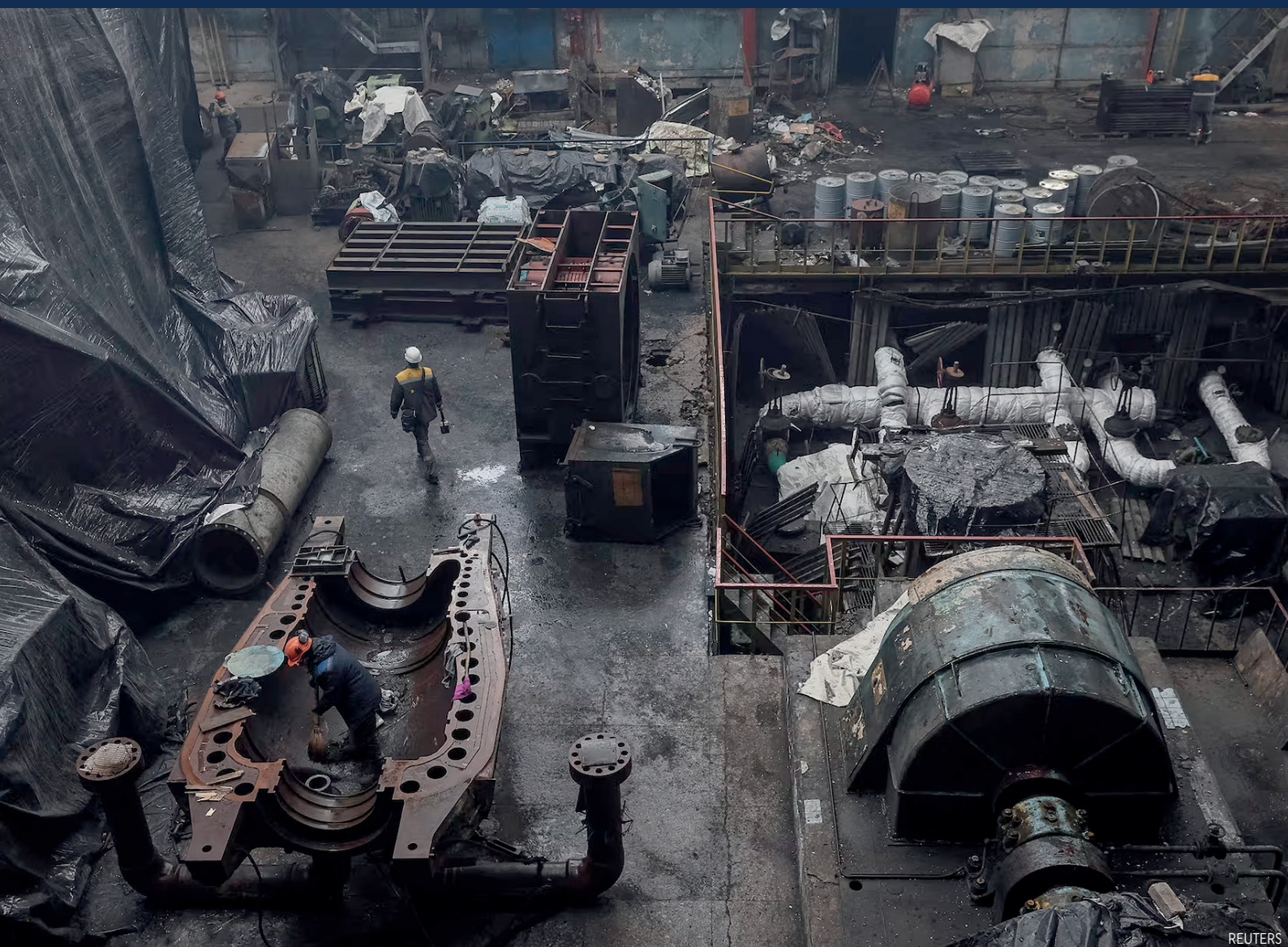

Razumkov
centre

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ В ЛИСТОПАДІ 2024 р.

Грудень 2024

Це видання було представлено Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст видання є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ В ЛИСТОПАДІ 2024 р.

Геннадій РЯБЦЕВ,
експерт з питань енергетики Центру Разумкова

Володимир ОМЕЛЬЧЕНКО,
директор енергетичних програм Центру Разумкова (загальна редакція)

28 листопада 2024 р., внаслідок 11 комбінованої атаки на українську енергетичну систему, передусім інфраструктуру видачі потужності її атомних електростанцій, була на 10-40% зменшена потужність восьми енергоблоків. Один був зупинений, а системи охолодження ще двох — переведені на живлення від станційних джерел. Не допустити переходу на поза-проектний режим управління реакторами, що вже втретє з початку року загрожувало інцидентами другого-третього рівня за шкалою INES, вдалося лише завдяки високій фаховій підготовці диспетчерів.

Інспектори МАГАТЕ, які оцінювали наслідки російських атак, виявили «великі ушкодження» й констатували зменшення спроможності Об'єднаної енергетичної системи забезпечувати надійне енергопостачання.

Тимчасова втрата до 3 ГВт потужності призвела до повернення графіків погодинних вимкнень спочатку для трьох-чотирьох, потім — однієї-двох черг споживачів, а також тривалих аварійних робіт на пошкоджених об'єктах, передусім на Одещині й Херсонщині. За цих обставин виявилось, що збільшення максимальної пропускної спроможності міждержавних перетинів до 2,1 ГВт не вплинуло на обсяг імпорту, який, навіть за найбільшого дефіциту енергії 29 листопада, не перевищував чверті від можливого.

Завдана російськими ударами шкода була б у рази більшою, якби не вжиття заходів із прикриття об'єктів паливно-енергетичного комплексу, а також наявність на об'єктах передачі й розподілу електроенергії захисту другого рівня.

ПЕРЕБІГ ОПАЛЮВАЛЬНОГО СЕЗОНУ

У Кабінеті Міністрів України **запевнили**, що, попри всі російські спроби «занурити Україну в темряву», її енергетична система «зберегла та зберігає цілісність», і подякували «енергетикам і всім, хто повертає тепло та світло в домівки українців».

В уряді **наголосили** на необхідності щоденного звітування «перед громадськістю» міністром енергетики та керівником НЕК «Укренерго», які мають «надавати інформацію про ситуацію в енергетиці». Втім у Міненерго, у супереччя дорученню уряду, **«з міркувань безпеки»**, фактично замовчують наявні проблеми.

Внаслідок цього, громадяни й суб'єкти господарювання, які зі зрозумілих причин бажають знати про реальні ризики проходження опалювального сезону, далеко не завжди можуть отримати потрібну інформацію з офіційних джерел, що посилює їхню недовіру до органів влади та вразливість до наративів російської пропаганди.

Саме недостатньою урядовою комунікацією можна пояснити недостатній імпорт електроенергії українськими промисловими споживачами, навіть за високої потреби в ній, та значно менші, ніж очікувалося, темпи введення в експлуатацію вже закупленого й поставленого енергетичного обладнання, одержання пільгових кредитів

домогосподарствами та ОСББ, установлення когенераційних установок і модульних котелень у постраждалих регіонах.

Підтвердженням цього є, зокрема, опитування Європейської Бізнес Асоціації, згідно з яким, 83 керівники й топ-менеджери членських компаній **оцінили** підтримку держави в підготовці до зими у 2 з 5 балів.

Тим часом, органи державної влади вживають достатньо заходів, спрямованих на зменшення ризиків проходження зимового періоду. Лише в листопаді Кабінет Міністрів:

- ✓ **ухвалив** рішення, що для бізнесу, який імпортує або власними силами виробляє 60% від свого обсягу споживання, відключення не застосовують;
- ✓ **запровадив** виплату одноразової грошової допомоги для проходження зимового періоду 2024–2025 рр., розміром 6 500 грн окремим категоріям осіб, передусім, малозабезпеченим верствам населення;
- ✓ **передбачив** для 500 тис. домогосподарств виплату до 21 тис. грн на родину, для придбання твердого й рідкого пічного побутового палива;
- ✓ **спростив** умови отримання безвідсоткових кредитів для встановлення сонячних і вітрових електростанцій у домогосподарствах, і **стимулював** використання альтернативних джерел енергії отримувачами житлових субсидій і пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого й рідкого пічного побутового палива та скрапленого газу;
- ✓ домовився про **отримання** від ФРН додатково €65 млн «для ремонту нашої енергетичної інфраструктури», й **схвалив** проєкт Меморандуму «Про взаєморозуміння між урядом України та урядом Сполучених Штатів Америки щодо співпраці у забезпеченні стійкості енергетичної системи України»;
- ✓ у рамках розвитку Урядової гарячої лінії з питань енергетики «Струм» (15–49) підтримав проєкт **«Енергосвідомі»**, на платформі якого узагальнено наявні

програми державної підтримки бізнесу, домогосподарств, ОСББ і ЖБК.

Внаслідок серйозних пошкоджень, завданих генерації 11 масованою атакою, енергетики не можуть скористатися наявними запасами палива, цілком **достатніми** для проходження опалювального сезону. Тим часом, нинішні **запаси** вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ відповідають максимально можливому рівню (3,1 млн т), а **запаси** газу в підземних сховищах становлять 7,0 млрд куб. м (без урахування 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання» і 0,1 млрд куб. м, що належать нерезидентам).

У НАК «Нафтогаз України» **стверджують**, що ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» уклала договори на постачання газу «з усіма підприємствами теплокомуненерго, які подали відповідні заявки», і **запевняють**, що продовжуватимуть «постачати газ на умовах ПСО, тому ціни для підприємств ТКЕ, виробників електроенергії та населення залишаються незмінними до кінця квітня 2025 р.».

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БАЛАНС

До масованих російських атак 17 і 28 листопада, Об'єднана енергетична система України працювала достатньо стабільно. Відносного балансу вдалося досягти завдяки **виведенню** на плановий режим роботи останнього з дев'яти відремонтованих у міжсезоння енергоблоків АЕС, запуску 0,6 ГВт розподіленої генерації й відновленню третини теплової потужності, пошкодженої російськими атаками.

Графіки обмеження потужності для промисловості діяли лише 13 листопада 2024 р. внаслідок поганої погоди та обмеженої маневрової потужності. Графіки погодинних вимкень до 17 листопада 2024 р. не застосовувалися, тоді як аварійні відключення запроваджувалися в окремих регіонах лише на час ліквідації наслідків дронів атак, що відбулися вночі 7, 11 і 26 листопада.

Невеликий, проте наявний, дефіцит енергії в ранкові й вечірні години компенсувався, насамперед, аварійною допомогою польського оператора, що надавалася 10 (!) разів. Імпорт із п'яти держав-сусідів відігравав значно меншу роль, про що свідчить

використання пропускної спроможності між-державних перетинів не більше, аніж на чверть (25 листопада – 9,2 ГВт год.).

До атаки 17 листопада 2024 р. базову потужність Об'єднаної енергосистеми України забезпечували дев'ять блоків АЕС, що загалом генерували до 7,5 ГВт енергії. Джерелом маневрової потужності були 6–9 енергоблоків ТЕС і ТЕЦ, а також ГЕС і ГАЕС, які спільно виробляли близько 4,2–4,5 ГВт електроенергії.

Генерація на підприємствах ПрАТ «Укр-гідроенерго» у листопаді зросла, але не перевищувала 1,0 ГВт. За неофіційною інформацією, вищу потужність ГЕС, передусім у пікові години, було забезпечено скиданням більшої кількості води, аніж планувалося. Рівень водосховищ Дніпра й Дністра відповідав рішенням Міжвідомчої комісії при Державному агентстві водних ресурсів України по встановленню режимів роботи водосховищ.

Водночас погіршення погодних умов продовжує зменшувати ефективність роботи СЕС. Внаслідок цього, потужність генерації на станціях, що використовують відновлювані джерела, скоротилася до 0,5–0,7 ГВт.

У цілому, в першій половині листопада, обсяги генерації в Україні становили від 12 до 14 ГВт щогодини (у 2021 р. – до 18 ГВт). На АЕС припадало 58–60% генерації, станції на ТЕС – 13–17%, ТЕЦ – до 14%, ГЕС – 7–9%, ВДЕ – до 6%. Після атак 17 і 28 листопада внесок АЕС і ТЕС суттєво скоротився, що призвело до виникнення сталого дефіциту потужності обсягом до 3 ГВт.

Із жовтня Міненерго припинило публікацію даних про надання та отримання аварійної допомоги, з метою балансування енергетичної системи держави. Водночас за інформацією, оприлюдненою на сайті польського оператора системи передачі, впродовж звітного періоду, PSE 10 разів надавав, і 10 разів отримував аварійну допомогу НЕК «Укренерго». Такий обсяг перетоків свідчить про недостатню інтегрованість енергетичних ринків України та ЄС, яка не дозволяє налагодити взаємовигідну торгівлю ресурсами, попри синхронізацію енергетичних систем. Нестача енергії спостерігалася в окремі денні й вечірні

години й була порівнюваною з обсягами годинного експорту у відповідні дні.

Минулого місяця тривав комерційний **експорт** електричної енергії. Переважно, вдень і вночі до Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та Молдови, навіть після російської атаки 17 листопада 2024 р., надходило щогодинно до 0,8 ГВт української енергії. Натомість, у неофіційних розмовах стверджувалося, що зафіксовані ENTSO-E показники, попри їхній великий обсяг, є «перетоками», а не комерційним експортом. Вранці та ввечері вітчизняні споживачі, навіть після виникнення нестачі енергії внаслідок масованих атак 17 і 28 листопада, **імпортували** з названих держав в окремі години 0,1–0,9 ГВт. Лише 30 листопада 2024 р. обсяги закупівлі перевищили 1,1 ГВт. Проте і цього дня було використано не більше 23% максимальної пропускної спроможності міждержавних перетинів. Це свідчить про відсутність в українських споживачів мотивації та/чи можливості імпорту електроенергії, навіть під час жорстких обмежень її постачання.

Як відомо, у рамках інформаційної політики, яку реалізує Міненерго, НЕК «Укренерго» припинило публікацію офіційних даних про кількість населених пунктів, знеструмлених через бойові дії та технічні причини. Проте, за неофіційною інформацією, їх було в середньому 560 (+40 порівняно з попереднім місяцем), додатково, через погодні умови – до 325 (22 листопада).

Нестачі природного газу не спостерігалося. Його споживання в листопаді, завдяки зростанню кількості генеруючих установок та увімкненню систем централізованого опалення, виявилось на 6% більшим, порівняно з аналогічним періодом минулого року, хоч і на 11% меншим, порівняно з листопадом 2021 р.

Місячний видобуток **перевищив** минулорічний рівень на 2%. У Групі Нафтогаз **планують** довести річний показник до 15 млрд куб. м і **стверджують**, що з початку року компанії Групи видобули «понад 12,3 млрд куб. м газу» (на 6% більше, аніж за аналогічний період 2023 р.).

Оскільки в листопаді закачування газу в підземні сховища припинилося, нинішній рівень запасів у них є нижчим на 25%, аніж минулого року, і менше на чверть, аніж у

2015–2018 рр. (з урахуванням газу, що належить нерезидентам).

Натомість у липні, в Групі Нафтогаз стверджували, що «темпи накопичення газу дають нам змогу оптимістично **прогнозувати** виконання плану, а саме 13,2 млрд куб. м до 1 листопада», вийти на цей показник, імовірно, не вдалося. Станом на 1 листопада 2024 р., **запаси** газу в підземних сховищах, навіть з урахуванням 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання», становили 12,8 млрд куб. м. Отримати згадані 13,2 млрд можна, лише врахувавши «резервний запас газу на митному складі».

Утім, з огляду на денний відбір зі сховищ до 60 млн куб. м газу (15 листопада 2024 р. — 57 млн), нинішніх 7,0 млрд куб. м у них (без урахування 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання» і 0,1 млрд куб. м, що належить нерезидентам), із добовим видобутком на рівні 50 млн куб. м, цілком достатньо для проходження опалювального сезону за середньої температури не нижче -5 °С.

Газотранспортна система України функціонувала в нормальному режимі. Попри російські атаки, номінації замовників послуг зберігання й бронювання потужності виконувалися повним обсягом.

Наприкінці листопада майже припинився комерційний експорт газу, що зберігався нерезидентами в режимі «митного складу». Його активне вилучення зі сховищ, в очікуванні припинення російського транзиту, призвело до зменшення відповідних запасів із 0,5 до 0,1 млрд куб. м. У середньому, 11 млн куб. м на добу, транспортувалося на вихід з української ГТС у режимі «шорт-хол» (ГВС «Дроздовичі»).

Нафтопродуктів на внутрішньому ринку достатньо для задоволення попиту, який поступово скорочується, з огляду на завершення осінніх польових робіт, проте залишається на достатньо високому рівні завдяки широкому використанню резервних джерел живлення та великій кількості автомобільних перевезень.

ФІНАНСОВИЙ СТАН ГАЛУЗІ

Із листопада ДП «Гарантований покупець» припинив надання інформації про рівень

заборгованості споживачів, перед виробниками й постачальниками універсальних послуг, перейшовши на **оприлюднення** звітів про виконання спеціальних **обов'язків** для забезпечення загальносуспільних інтересів, у процесі функціонування ринку електричної енергії. Отже, відкритою залишилася лише «Інформація щодо оплати послуг із забезпечення доступності електроенергії для побутових споживачів». Згідно з нею, борги останніх перед виробниками й постачальниками універсальних послуг, станом на 22 листопада 2024 р., **становили**, відповідно, 5,8 і 4,7 млрд грн. Такі їх рівні, опосередковано підтверджують жовтнєве припущення про відновлення зростання загальних заборгованостей усіх споживачів електроенергії. За неофіційною інформацією, їх оцінюють у 17 і 15 млрд грн, відповідно.

Із початком опалювального сезону почали зростати й борги теплокомуненерго за спожитий газ, які зараз перевищують 65 млрд грн.

Знову збільшилася й заборгованість НЕК «Укренерго» перед «зеленою» генерацією. Тепер **мова йде** про 30 млрд грн (хоча попереднє керівництво оператора планувало повністю **погасити** борги до кінця року). Натомість, учасники ринку електроенергії, заборгували операторові приблизно таку ж суму за отримання послуг з передачі й диспетчеризації.

Через відсутність коштів, із 9 листопада 2024 р., НЕК «Укренерго» тимчасово **зупинила** здійснення платежів за борговими зобов'язаннями за «зеленими» облігаціями сталого розвитку, випущеними в 2021 р. під державну гарантію. Не виключено, що відмову низки міжнародних фінансових установ виступити гарантами реструктуризації відповідної заборгованості (\$825 млн), було спричинено зростанням ризиків після звільнення голови правління компанії та **відставки** двох незалежних членів її наглядової ради. За неофіційною інформацією, перемовини про реструктуризацію боргу розпочнуть після відновлення діяльності органів корпоративного управління НЕК «Укренерго».

У ході вирішення боргових проблем, що існують на ринку, Північний апеляційний господарський суд **відкрив** апеляційне провадження за скаргою НЕК «Укренерго» на

рішення Господарського суду м. Києва від 16 вересня 2024 р., та на ухвалу Господарського суду м. Києва від 7 жовтня 2024 р. у справі № 910/4069/23 за первісним позовом ДП «Гарантований покупець», про стягнення з компанії 580 млн грн боргу та відсотків за ним.

Триває накопичення заборгованості на балансуємому ринку, яка щомісяця зростає на 0,7-0,8 млрд грн. Цю проблему можна вирішити, забезпечивши платоспроможність усіх учасників енергетичного ринку — від виробника й постачальника, до кінцевого споживача. Проте уряд продовжує бойкотувати **скорочення** переліків захищених споживачів, частка підприємств критичної інфраструктури в яких становить не більше третини. Остання новина, що стосується відповідної постанови, датована 6 листопада 2024 р., коли її проект, доопрацьований після відмови в погодженні Державною регуляторною службою, було **оприлюднено** на сайті Міненерго.

Господарський суд Донецької обл. **визнав** банкрутом компанію ТОВ «ДТЕК Східенерго», яка експлуатувала Зуївську, Курахівську й Луганську ТЕС, які були утрачені внаслідок російської агресії.

ТРАНЗИТ

У звітному періоді ТОВ «Оператор газотранспортної системи України», забезпечував щоденний транзит газу з Угорщини до Молдови та Словаччини, комерційний експорт 6-7 млн куб. м ресурсу до Польщі, а також транспортував 41-43 млн куб. м російської сировини (38-39% обсягів, передбачених контрактом з АТ «Газпром»). Близько 82% газу прямувало до Словаччини, 18% — на АТ «Молдавська ДРЕС» у т.о. Придністров'ї. Транспортування здійснювалося через ГВС «Суджа».

Із 16 листопада 2024 р., внаслідок арбітражної суперечки, було **припинено** транзит ресурсу на адресу австрійської компанії OMV. Попри це, в грудні — останньому місяці дії контракту між АТ «Газпром» і НАК «Нафтогаз України» — обсяги транспортування російського газу можуть зрости до 50 млн куб. м на добу. Підставою для такого прогнозу є резервування в Баумгартені неперервної потужності обсягом 43 млн куб. м, замість традиційних 20 млн куб. м на добу.

Водночас в Групі Нафтогаз **підтвердили**, що не планують продовжувати транзитний контракт із АТ «Газпром», попри можливості в грудні «маніпуляції фактами», й **запевнили**, що тестова партія «азербайджанського газу» **надійде** до Словаччини «не через Україну».

АТ «Укртранснафта» транспортувала до 30 тис. т російської нафти на добу для НПЗ Словаччини та Угорщини (які управляються приватною угорською компанією MOL). Транзит здійснювався південною гілкою МТ «Дружба» (до НПС Феньєслітке й Будковце).

Із 9 вересня 2024 р. усю нафту, що транспортується цим маршрутом, MOL Plc. **купує** на білорусько-українському кордоні.

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ

Ціновий **індекс** електроенергії базового навантаження (BASE) на ринку «на добу наперед» (РДН) у листопаді становив 5 277 грн/МВт на годину, на піку (PEAK) — 6 007 грн/МВт на годину (+0,5 і +11,1% порівняно із жовтнем). Такі зміни відображають незадоволеність попиту в ранкові та вечірні години. Водночас позапікове (OFFPEAK) навантаження подешевшало до 4 546 грн/МВт на годину (-10,8%).

Середньозважена **ціна** на внутрішньодобовому ринку (ВДР) становила 5 618 грн/МВт на годину, на РДН ОЕС України — 5 567 грн/МВт на годину (+0,9 і -1,6% порівняно з жовтнем).

У листопаді АТ «Оператор ринку» **реалізував** 34 010 гарантій походження, що еквівалентно 34,0 ГВт на годину енергії, виробленої з відновлюваних джерел, за 13 грн/МВт на годину. Відповідний інструмент запроваджено згідно із **законом** про «зелену» трансформацію енергетичної системи України, та відповідною **Постановою** уряду. Електронні торги, **ініційовані** ПрАТ «Укргідроенерго», відбулися з використанням розробленого оператором **програмного забезпечення**.

За результатами **проведеного** ДП «Гарантований покупець» 14 листопада 2024 р., другого пілотного аукціону з розподілу додаткової **квоти** підтримки будівництва 11 МВт нової потужності для інших альтернативних

джерел енергії (крім енергії сонячного випромінювання, енергії вітру, доменного та коксівного газів, із використанням гідроенергії — вироблену лише мікро-, міні- й малими гідроелектростанціями), **визначено** переможця, який має намір звести ГЕС установленою потужністю 0,9 МВт.

Аукціон із розподілу квоти підтримки для нової потужності з енергії вітру (із розміром додаткової річної квоти 88 МВт), запланований на 29 листопада 2024 р., **не відбувся**, оскільки для участі в ньому було подано лише одну заявку.

Середньозважена **ціна** грудневого ресурсу природного газу за результатами електронних біржових торгів на Українській енергетичній біржі у листопаді, попри початок опалювального сезону, знизилася до 14 803 грн/тис. куб. м (-1,5%, порівняно з жовтнем).

Натомість, **вартість** природного газу на TTF, приведена до вітчизняного кордону, зупинилася на позначці 29 304 грн/тис. куб. м (+10,6%, порівняно з 31 жовтня 2024 р.; із ПДВ). Майже двократна відмінність між нею й результатами торгів на УЕБ, вкотре засвідчила хибність штучної прив'язки внутрішніх цін на газ до його зовнішніх котирувань.

Тарифи ТОВ ГК «Нафтогаз України» на газ для непобутових споживачів із 1 грудня 2024 р. сезонно зросли до 19 200 грн/тис. куб. м, тоді як у листопаді вони становили 18 200 грн (із ПДВ). **Ціни** для побутових споживачів і теплокомуненерго до 30 квітня 2025 р. зафіксовані на рівні 7960 грн/тис. куб. м.

Початок опалювального сезону в Європі за умов нижчої, аніж в останні роки, середньої температури у листопаді, швидко скоротив рекордні **запаси** газу у сховищах до 93,4 млрд куб. м (-9,4% за місяць), що відповідає їхньому заповненню на 86,3%. Це сприяло подальшому зростанню спотових **цін** на газ на хабі TTF до \$500- 530/тис. куб. м (+6-8%, порівняно з жовтневими).

Котирування ф'ючерсів на енергетичне вугілля Coal (API2) CIF ARA (ARGUS-McCloskey) в листопаді зросли на 1-2%, і перебували в межах \$118-123/т. Рік тому котирування становили \$118/т. Водночас запаси вугілля на складах терміналів ARA (Амстердам-Роттердам-Антверпен) не змі-

нилися (3,9 млн/т; -40%, порівняно із середньорічною нормою).

Котирування ф'ючерсів на нафту Brent в листопаді, перебуваючи в очікуванні **відкладеного** експортерами на січень скорочення видобутку, не піднімалися вище \$76,2/бар., а в останні дні місяця знизилися до \$72,9/бар. Попри це, усереднені за листопад котирування виявилися дещо вище жовтневих (\$73,4, порівняно з \$72,9/бар.).

З огляду на менші, аніж **прогнозувалося**, обсяги споживання нафти, зростання котирувань до кінця року можливе лише, якщо на зустрічі ОПЕК+ 5 грудня 2024 р. буде ухвалене рішення про збереження в 2025 р. нинішніх квот на видобуток. Це припущення **підтверджують** Goldman Sachs і Morgan Stanley.

Утім, експортери навряд чи ігноруватимуть можливість перевиробництва нафти, яке, за збереження чинної політики, **становитиме** понад 1,0 млн бар. на добу. В ІЕА, схоже, вже не вірять у перспективи зростання попиту в 2025 р. до 103,8 млн бар. Адже ціни на ф'ючерси із ближніми термінами постачання вже другий квартал поспіль є нижчими, аніж котирування більш віддалених позицій. У цілому ж, із початку 2024 р., згідно з торгами за контрактом на різницю цін (CFD), котирування Brent **знизилися** на 6,1%.

Відносно низькі ціни на нафтопродукти в Європі сприяють стабільності на вітчизняному ринку пального, який залежить від постачань через західний кордон на 85%. У листопаді профіцит, що виник на початку осені, зниження гуртових цін на автомобільний бензин і дизельне паливо на кордоні та **укріплення** гривні відносно євро на міжбанківському ринку (на +2,2% два місяці поспіль), остаточно подолали вплив **підвищення** ставок акцизного податку на ці види нафтопродуктів (на 14% і 27%, відповідно). Як наслідок, 30 листопада 2024 р. індикативні **ціни** на бензин А-95 Євро5 і ДТ-Л Євро5, становили 58,61 і 52,03 грн/л (майже без змін за місяць). «Подушка безпеки» у провідних роздрібних операторів України є настільки товстою, що дозволяє їм чи не щотижня організовувати «розпродаж» пального на вихідних за цінами на 5 грн/л нижчими, аніж в інші дні.

Водночас, тривало зростання індикативної **ціни** скрапленого нафтового газу, ставка

акцизного податку на який була піднята одразу на 185%. У листопаді автомобільний пропан-бутан подорожчав до 35,48 грн/л (+1,8%, порівняно з попереднім місяцем і +26% порівняно з серпнем). На відміну від інших видів нафтопродуктів, пропонування скрапленого нафтового газу скоротилося через опалювальний сезон у Польщі та державах Балтії, що, з урахуванням вищого акцизу та ухвалення [закону](#) про особливості оподаткування в період дії воєнного стану, все ще здатне підняти роздрібні ціни на нього до 37 грн/л. Це зробить установлення газобалонного обладнання на транспортні засоби недоцільним.

ЗМІНИ В НОРМАТИВНІЙ БАЗІ

Президент України підписав:

- ✓ [План](#) внутрішньої стійкості України, закритий додаток до якого, зокрема, містить перелік заходів із активного й пасивного захисту енергетичних об'єктів, за виконання яких передбачено персональну відповідальність керівників. У документі також йдеться про: розроблення паспортів енергетичної стійкості регіонів; управління попитом і стимулювання раціонального споживання палива та енергії; реалізацію заходів із підвищення енергоефективності; підготовку нормативно-правових передумов для створення українського енергетичного хабу; забезпечення розвитку атомної генерації; збільшення видобутку й відновлення перероблення природного газу й нафтової сировини; подальшу інтеграцію української та європейської інфраструктури зберігання й транспортування газу;
- ✓ [Закон](#) № 4059-IX від 19 листопада 2024 р. про Державний бюджет України на 2025 рік, який, зокрема, передбачає залучення 115 млрд грн під державні гарантії для відновлення критичної, у т. ч. енергетичної, інфраструктури, а також виділення 42,3 млрд грн на субсидування оплати житлово-комунальних послуг; 18,0 млрд грн — на реалізацію програми кредитування «5-7-9»; 12,2 млрд грн — на покриття різниці між фактичними та економічно обґрунтованими тарифами на теплову

енергію; 2,4 млрд грн — на реструктуризацію вугільної галузі; 1,8 млрд грн — на фінансування проектів Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації;

- ✓ [Закон](#) № 4015-IX від 10 жовтня 2024 р. про особливості оподаткування в період дії воєнного стану, яким, зокрема передбачені щомісячні авансові внески з податку на прибуток автозаправних станцій розміром 30-80 тис. грн, залежно від асортименту пропонованих на них товарів.

Верховна Рада України:

- ✓ [утворила](#) Тимчасову слідчу комісію з питань розслідування ситуації із формуванням цін і тарифів на енергоресурси та комунальні послуги. Об'єктами її діяльності мають стати: економічна обґрунтованість цін на електроенергію для побутових споживачів, що встановлювалися Кабінетом Міністрів України у 2023-2024 рр., можливі порушення під час їхнього розрахунку й затвердження, а також під час розрахунку, встановлення й застосування тарифів на транспортування, розподіл та зберігання природного газу, централізоване тепло- й водопостачання та водовідведення; причини утворення й накопичення заборгованостей на ринках електроенергії й природного газу; можливі порушення під час регулювання діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, а також під час організації захисту та гарантування безпеки функціонування об'єктів енергетики, використання коштів для реалізації цих заходів.

Кабінет Міністрів України:

- ✓ [погодив](#) кандидатури переможців відбору на посади незалежних членів наглядової ради ПрАТ «Національна енергетична компанія «Укренерго»». Потрібні процедури [відбуваються](#) у встановлені строки та у визначеному порядку». Всі призначення плануються здійснити до 9 грудня 2024 р.;
- ✓ [зменшив](#) із 80% до 60% мінімальну частку імпорту та/чи власного

виробництва електроенергії, за якої до суб'єктів господарювання не застосовуватимуться заходи з обмеження її споживання під час дії воєнного стану. Втім, це послаблення вимог навряд чи спрацює за відсутності обмежень у споживанні енергії промисловістю;

- ✓ **запровадив** виплату одноразової грошової допомоги розміром 6 500 грн окремим категоріям осіб для проходження зимового періоду 2024-2025 рр.;
- ✓ **вилучив** уточнення про обов'язкове спрямування фіксованого обсягу природного газу, придбаного Групою Нафтогаз для забезпечення загально-суспільних інтересів на ринку природного газу, на виконання ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг»» зобов'язань із постачання цього обсягу за довгостроковими контрактами з виробниками теплової енергії;
- ✓ **затвердив** Державну цільову економічну програму енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності, на період до 2030 р., яка, зокрема, передбачає зменшення енергоспоживання у сфері централізованого водопостачання й водовідведення на 30% та обсягу викидів CO₂ на 1 070 т. Попри корисність прийнятої програми, звертає на себе увагу, визначене нею зобов'язання, до 2030 р. ввести в експлуатацію на відповідних підприємствах 500 «сонячних електростанцій», 250 теплових насосів і 20 когенераційних установок, але без зазначення їхньої встановленої потужності;
- ✓ **запровадив** форматологічний контроль (тобто автоматизовану перевірку правильності заповнення полів даних) повноти інформації, яка подається заявниками через електронний кабінет надкористувача; уточнив зміст **відомостей**, що мають бути внесені до Державного реєстру спеціальних дозволів на користування надрами;
- ✓ **визначив** особливості врахування доходів тих отримувачів житлових субсидій і пільг на оплату житлово-комунальних

послуг, придбання твердого й рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу, які використовують альтернативні джерела енергії;

- ✓ **спростив умови** отримання безвідсоткових кредитів для встановлення сонячних і вітрових електростанцій у приватних домогосподарствах. Коло можливих отримувачів розширено завдяки збільшенню граничної площі об'єкта нерухомості із 250 до 300 м², продовженню з 90 до 180 днів терміну подання документів, наданню можливості встановлювати обладнання самостійно або із залученням спеціалізованих організацій.

Як **стверджує** Міненерго, Кабінет Міністрів установив також графік проведення аукціонів, і розподілив на 2025 р. квоти підтримки відновлюваної енергетики, що використовує енергію сонячного випромінювання, вітру та інші альтернативні джерела, обсягом 33, 250 і 47 МВт, відповідно. Максимальними ціновими пропозиціями за 1 кВт/год. потужності визначені €0,08 для сонячних і вітрових електростанцій, €0,12 — для інших видів альтернативних джерел.

НКРЕКП:

- ✓ **перезатвердила встановлені** з 31 травня 2024 р. граничні ціни на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому й балансуєчному ринках електричної енергії;
- ✓ **уточнила** вимоги щодо обов'язку виробників подавати заявки на продаж електроенергії на ринку «на добу наперед»; порядок розрахунку маржинальної ціни балансуєчної електричної енергії у зв'язку із **зміною** порядку визначення стану системи; зобов'язання операторів системи розподілу надавати операторів системи передачі погодинні обсяги застосованого примусового зменшення відбору електроенергії споживачам в розрізі власних мереж; умови набуття учасниками ринку статусу «Переддефолтний» в період дії воєнного стану в Україні;
- ✓ **стимулювала** діяльність активних споживачів на роздрібному ринку

електроенергії, надавши їм право приєднувати генеруючі установки не тільки з альтернативних, але й інших джерел енергії (газові, когенераційні) із подальшим укладенням договорів за механізмом самовиробництва; обмеживши перелік необхідних документів паспортом точки розподілу з відміткою про генеруючу установку й довідкою банку про рахунок для укладення договору самовиробництва (за наявності укладеного договору на постачання електроенергії); зобов'язавши постачальника, у випадках виявлення одномоментного перевищення активним споживачем потужності, дозволеної до відпуску в мережу, – викуповувати весь обсяг енергії; спростивши процедуру внесення змін до договору купівлі-продажу між приватним домогосподарством і постачальником універсальних послуг за «зеленим» тарифом, внаслідок технічного переоснащення генеруючої установки з метою збільшення її встановленої потужності та реконструкції вузла обліку електричної енергії; скасувавши право постачальника на компенсацію за відхилення споживачів (які не є активними) від договірних обсягів споживання й потужності, а також надавши право постачальнику універсальних послуг застосовувати в комерційній пропозиції дві ціни – на побутові й непобутові потреби;

- ✓ **затвердила** план здійснення в 2025 р. заходів державного контролю суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг;
- ✓ **визначила** особливості здійснення ліцензування в період дії воєнного стану та протягом 30 робочих днів після його закінчення або скасування суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, і місцезнаходженням яких є зони активних бойових дій і тимчасово окуповані території;
- ✓ **доповнила Кодекс** газорозподільних систем технічними умовами приєднання виробників біометану та інших газів з альтернативних джерел.

Держгеонадра знову **призупинила** дію трьох спеціальних дозволів на користування

надрами, власниками яких є ТОВ «Пром-Енерго Продукт» (Харківська обл.) і Представництво «Регал Петролеум Корпорейшн Лімітед» (Полтавська обл.), що належать компанії Enwell Energy групи Smart Energy.

Наглядова рада ПАТ «Укрнафта» **затвердила** стратегічний план розвитку компанії до 2030 р., спрямований на підвищення її операційних, фінансових показників і репутації шляхом переходу на кращі світові практики, зокрема в сфері корпоративного управління.

ПАТ «Укрнафта» і компанія Shell **уклали** угоду про придбання частки 51% у ТОВ «Альянс Холдинг», що управляє 118 автозаправними станціями. На реалізацію угоди має надати дозвіл Антимонопольний комітет України.

Станом на 1 листопада 2024 р., у відкритих джерелах відсутні:

- ✓ результати «опрацювання» Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку **рекомендації** Кабінету Міністрів України, щодо забезпечення можливості управління корпоративними правами держави у статутному капіталі ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» публічним акціонерним товариством «Укрнафта»;
- ✓ підтвердження або спростування **ухвалення** опублікованого Міненерго ще 18 січня 2024 р. **проекту** постанови уряду, який відновлює заборону на обіг нафтопродуктів, що не відповідають екологічним нормам Євро5, **дозволеного** з 17 березня 2022 р., зокрема, «для забезпечення Збройних сил та інших військових формувань».

ПРОЕКТИ ТА НАМІРИ

Президентом України досі не підписаний **Законопроект** № 12038-1 від 2 жовтня 2024 р., який був ухвалений Верховною Радою ще в жовтні, про тимчасове, до набуття Україною членства в ЄС, але не довше ніж до 1 січня 2030 р., визначення податкових зобов'язань з акцизного податку для виробників біоетанолу з урахуванням максимальної продуктивності відповідного обладнання.

У Верховній Раді України готують до другого читання:

- ✓ [Законопроект](#) № 11301-д від 18 липня 2024 р., спрямований на покращення платіжної дисципліни на ринку електроенергії, шляхом відкриття його учасниками поточних рахунків із спеціальним режимом використання, запровадження відповідного алгоритму розподілу коштів із таких рахунків і посилення відповідальності за несанкціонований відбір електроенергії;
- ✓ [Законопроект](#) № 12131 від 16 жовтня 2024 р., спрямований на відновлення моніторингу, звітності й верифікації викидів парникових газів. Ухвалення цього документа дозволить сформувати нормативно-правові передумови для створення в Україні системи торгівлі викидами.

У Верховній Раді України зареєстровано:

- ✓ [Законопроект](#) № 12220 від 18 листопада 2024 р., яким пропонується продовжити до 1 січня 2026 р. мораторій на виконавчі провадження, арешти й банкрутство державних підприємств вугільної галузі;
- ✓ [Законопроект](#) № 12224 від 19 листопада 2024 р., яким пропонується тимчасово, на час дії воєнного стану, призупинити застосування норм законів, що вимагають включення незалежних членів до складу наглядових рад акціонерних товариств, у статутному капіталі яких державі належать більше 50% акцій. Водночас НКЦПФР 26 листопада 2024 р. [затвердила](#) довідку, в якій не підтримала ухвалення зазначеного документа;
- ✓ [Законопроект](#) № 12228 від 19 листопада 2024 р., який встановлює основні засади функціонування національної системи стійкості критичної інфраструктури й визначає: поняття, порядок, періодичність проведення національної оцінки ризиків; необхідність, порядок розроблення, затвердження, оновлення Національної стратегії стійкості критичної інфраструктури України; порядок ідентифікації операторів критичної інфраструктури, органи ідентифікації

й розподіл повноважень між ними; підстави для створення й функціонування Реєстру операторів критичної інфраструктури; вимоги до забезпечення стійкості операторів; порядок державного нагляду (контролю) над ними тощо. НКЦПФР 26 листопада 2024 р. [затвердила](#) довідку, в якій підтримала зазначений документ із зауваженнями.

НКРЕКП оприлюднила проекти:

- ✓ [постанови](#) про чергове перезатвердження [встановлених](#) із 31 травня 2024 р. граничних цін на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому й балансуєчому ринках електроенергії;
- ✓ [постанови](#), що передбачає уточнення витрати палива під час [формування](#) тарифів на теплову енергію, що виробляється на теплоелектроцентралях, теплових електростанціях і когенераційних установках, і недопущення необґрунтованих витрат тарифних коштів під час виконання ліцензіатами ремонтів коштом витрат на ремонтні роботи (підрядним і господарським способом);
- ✓ [постанови](#), що передбачає запровадження єдиних підходів до ведення обліку та [звітності](#) підприємств сфери теплопостачання;
- ✓ [постанови](#), що передбачає скорочення кількості та змінення форм [звітності](#) учасників ринку електроенергії;
- ✓ [постанови](#), що передбачає створення сприятливих умов для осіб, які мають намір здійснювати операції з оптовими енергетичними продуктами, без їхньої [реєстрації](#) як учасників оптового енергетичного ринку;
- ✓ [постанови](#), що передбачає зростання тарифів ТОВ «Оператор ГТС України» на послуги транспортування природного газу на регуляторний період 2025-2029 рр. на 57-131% для міжнародних, і в понад чотири рази — для внутрішніх точок входу й виходу;
- ✓ [постанови](#), що встановлює тариф на 2025 р. на послуги НЕК «Укренерго» з передачі електроенергії на рівні

665,26 грн/МВт на годину (без ПДВ; +25,9%, порівняно з [минулорічним](#)), для підприємств «зеленої» електрометалургії – 352,73 грн/МВт на годину (без ПДВ; -0,3%);

- ✓ [постанови](#), що встановлює тариф на 2025 р. на послуги НЕК «Укренерго» з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління на рівні 95,07 грн/МВт на годину (без ПДВ; -9,1%, порівняно з [минулорічним](#)).

Міжнародне співробітництво:

Європейська Комісія позитивно [оцінила](#) виконання Україною, в межах плану Ukraine Facility, всіх дев'яти індикаторів третього кварталу. Це відкриває шлях до спрямування Україні другого регулярного траншу розміром €4 млрд, ще до кінця 2024 р. Відповідне рішення має ухвалити Рада ЄС.

Кабінет Міністрів України [схвалив](#) проєкт Меморандуму про взаєморозуміння між урядом України та урядом Сполучених Штатів Америки, щодо співпраці у забезпеченні стійкості енергетичної системи України.

Міжнародна санкційна група Єрмака-Макфола [підготувала](#) новий робочий документ, в якому визначила основні інструменти посилення економічного тиску на росію у 2025 р.

Серед них:

- ✓ посилення контролю над дотриманням рівня граничних цін для російської нафти й нафтопродуктів, зокрема вирішення проблем правозастосування, пов'язаних із системою атестації, за допомогою якої суб'єкти, що мають інформацію про ціну, підтверджують, що транзакції відбулися на рівні або нижче її верхньої межі;
- ✓ внесення до санкційних списків усіма членами коаліції танкерів російського «тіньового флоту»;
- ✓ зниження рівня граничних цін для нафти й нафтопродуктів;

- ✓ повна відмова держав-членів ЄС від імпорту російської нафти, нафтопродуктів, природного газу, в т. ч. скрапленого, а також закупівлі нафтопродуктів, вироблених із російської сировини в інших державах;

- ✓ запровадження економічних санкцій проти Держкорпорації «росатом» та її керівників;

- ✓ запровадження заборони на надання енергетичних послуг російським суб'єктам господарювання компаніями-резидентами держав коаліції.

ТОВ «Оператор ГТС України» та оператори систем транспортування, що входять до ініціативи CESEC (Central and South Eastern Europe Energy Connectivity), [підписали](#) Меморандум про взаєморозуміння щодо спільного підходу і плану дій для гармонізації вимог до якості газу в точках з'єднання в регіоні.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ

Дві комбіновані атаки, що відбулися в листопаді, засвідчують справедливості серпневого припущення про зміну тактики російських збройних сил. Якщо навесні 2024 р. вони намагалися вивести з ладу енергоблоки теплових і гідроелектростанцій, то цілєю подальших атак стала інфраструктура видачі потужності українських АЕС. Хоча більшість атакованих об'єктів мали фізичний захист другого рівня, він, хоч і зменшив завдану шкоду, проте не вберіг від касетних засобів ураження.

Удари по інфраструктурі атомній генерації, що гарантує цілісність усієї енергетичної системи, ймовірно, триватимуть. Водночас, попри застереження МАГАТЕ, РФ формально не порушує ч. 1 ст. 56 [Протоколу I](#) до Женевських конвенцій про захист жертв війни, оскільки наносить удари не по атомних електростанціях, а по інфраструктурі видачі їхньої потужності.

Попри це, швидкі перехідні процеси, що відбуваються внаслідок множинних відмов комутаційного обладнання та/чи пристанційних вузлів, здатні перевести атомні реактори

в надважкі режими. Інцидентів другого-третього рівня, за шкалою INES, на українських АЕС вдається уникати лише завдяки високій фаховій підготовці диспетчерів. Водночас у листопаді виникли обґрунтовані сумніви щодо повноти впровадження в Україні симптомно-орієнтованої системи аварійного реагування та щільності активного захисту об'єктів, від роботи яких залежить функціонування енергетичної системи в цілому.

3 огляду на це, подальший розвиток подій в енергетиці визначатиметься чотирма чинниками:

1. Спроможністю Сил оборони України та учасників енергетичного ринку забезпечити щільний активний і пасивний захист особливо вразливих об'єктів, насамперед інфраструктури видачі потужності атомної генерації, з урахуванням масованого використання ворогом крилатих ракет повітряного й морського базування з касетними бойовими частинами. Також кожний наступний масований удар може спричинити аварійне зменшення потужності та/чи зупин реакторів. Окрім зростання ймовірності переходу на позапроєктний режим управління АЕС, це призводитиме до тимчасової втрати потужності та, як наслідок, запровадження графіків обмежень електроенергії для промисловості, й погодинних вимкнень одночасно для трьохчотирьох черг споживачів тривалістю від одного тижня.

2. Здатністю учасників енергетичного ринку компенсувати небаланс між генерацією та споживанням за температури повітря нижче -5°C . Виконання цього завдання ускладнюють: відсутність резервів

генерації та стимулів для використання максимальної спроможності міждержавних перетинів, затримка із введенням в експлуатацію об'єктів розподіленої генерації та неможливість передачі великих обсягів електроенергії із заходу на схід, і південь. За збереження згаданих обмежень, кожне зниження середньої температури до -10°C , імовірно, спричинятиме запровадження графіків погодинних вимкнень для однієї-двох черг споживачів.

3. Наявністю в операторів систем передачі й розподілу резерву найбільш вразливого обладнання, запасів витратних матеріалів, потрібної кількості фахових ремонтних бригад для швидкого відновлення роботи мереж і систем після чергових атак, а також штормів, хуртовин, налипання мокрого снігу, обледеніння та інших погодних явищ. Практика останніх місяців свідчить, що енергетики відновлюють перерване через негоду постачання електроенергії впродовж однієї-двох діб.

4. Рівнем зношеності енергетичної інфраструктури та кількістю вже проведених ремонтів. Зрозуміло, що фізичне й моральне старіння, а також експлуатування обладнання в позапроєктних режимах негативно впливають на його надійність. До того ж, початкові умови, в яких перебувають енергетичні мережі й системи в західних і прифронтових регіонах України, суттєво різняться. Тому гарантувати відсутність суттєвих системних обмежень споживачам Харківської, Донецької, Херсонської, Запорізької, Миколаївської обл., а також агломерацій Харкова, Дніпра та Одеси, імовірно, не вдасться за будь-якого розвитку подій.